

Ценко Цветанов – строител на библиотекознанието и библиографията в България

По случай 110 години от рождението му

Мария Младенова / mladenovamaria@abv.bg
УНИБИТ

Оглеждайки от дистанцията на времето пътя на развитие на библиотекознанието, библиографията и книгознанието у нас през 40-те и 50-те години на отминалия век, все по-силно се откроява името на Ценко Цветанов като техен ерудиран строител, оставил трайни следи в полето им. Подчертано паралелна личност, той едновременно е и учител, и детски писател, и преводач, и редактор на детски и педагогически издания, в които е движен от стремежа да помогне на децата за духовното и нравственото им издигане, приобщавайки ги към четенето на стойностни книги, които променят мисленето и правят човека по-добър.

Значим библиотековед, библиограф и книговед – със своите приноси той утвърждава библиотекознанието, библиографията и книгознанието като науки, в полето на които се разгръща неговата духовна и всеотдайна личност, посветила целия си живот на писаното слово и книгите, превърнали се в негова съдба.

Ценко Цветанов е роден в Лом паланка на 6 май 1904 г. в заможено семейство с културни традиции. Чест гост в дома на дядо му – състоятелен и буден търговец, е Кръстьо Пишурка, който насища с духовни прояви малкия еснафски град. В дома му се получават първите годишници на първото българско списание „Любословие“ и цариградското списание „Читалище“, четат се и се събират с любов книги, които грижовно се предават на синовете, от тях – на внуците, всички възпитани в книголюбие и почит към проявите на духа.

Показателен за атмосферата в семейството е фактът, че баща му Цветан Тодоров учи аптекарство в Загреб, Австро-Унгария, където през 1899 г. става магистър-фармацевт, а частната му аптека в Лом около 1910 г. е една от трите най-големи аптеки в България¹. По-големият брат на Ценко Цвета-

нов, проф. Тодор Боров, пише в спомените си, че книголюбието в техния дом се култивира от „най-ранна детска възраст“² чрез много книжки и получаваните списания за деца „Звездица“, „Светулка“, „Детска радост“ и др.

Цветан Тодоров не жали средства, за да образова петте си деца – трима синове и две дъщери. Те пътуват в различни европейски страни, усвояват културата им, следват, учат чужди езици, а това са безспорни предпоставки не само за изграждането на модерна ценностна система, но и за осмисляне на живота чрез подреждане

на ценностите по една европейска скала. Може би затова през 1988 г. наследниците на Цветан Тодоров са единодушни в решението си да подарят дома си в Лом на читалище „Постоянство“, където днес грижливо е приютен детският му отдел. Три от децата на Цветан Тодоров наследяват аптекарската професия на бащата, а Тодор и Ценко поемат по пътеките на българската книжовност, за да оставят всеки по своему значими следи в полето на българската книжовна култура и духовност.

След като завършва педагогическото училище в Лом, Ценко Цветанов става учител, а по-късно – през 1929 г., завършва педагогика и славянска филология в Софийския университет. Стремещът му до малките ученици да достигне най-доброто, написано за тях, го кара да състави поредица от читанки за първи, втори, трети и четвърти клас. Любовта си към децата той проявява и като плодовит детски писател, чието творчество не е било обект на научно изследване.

Плод на интересите му в областта на литературата и фолклора са многобройните му приказки за деца, както и над 50 книги с приказки на много народи, които той сполучливо преразказва за българските деца. Сътрудничи на почти целия детски периодичен печат с приказки, стихове, разкази, научнопопулярни четива, с тематичната насоченост

¹ Боров, Т. Стъпки по пътя на един дълголетник 1901 – 1991. – София, 1992, с. 27.

² Пак там, с. 29.

на които се стреми да съдейства за развиване у децата както на добродетели и нравствени ценности, така и да събуди у тях ранен интерес към четенето.

Пише и десетки статии по педагогически, читалищни и библиотечни въпроси, които публикува в широк кръг вестници и списания, като „Училищен преглед“, „Българска мисъл“, „Просвета“, „Българска книга“ и др. В тях той споделя идеите си за потребността от културно мисионерство на учителите, библиотекарите и писателите сред децата. Заради съдържателното си и голямо по обем творчество за деца и за изследванията си в областта на детската литература е приет в СБП. Част от творчеството си подписва с псевдонима Косе Босе, Велико Самин, С. Великов, както и с подписите Ц. Ц. и Це. Це.

Всички длъжности, които заема Ценко Цветанов след средата на 40-те години на отминалия век, са свързани с книжовната култура на нацията ни, с книгите и библиотеките, чиято история не само познава отлично, но и изтъква ролята им като средища за развитие на българската култура. Той е сред основателите, а за кратко време е и директор на издателство „Народна просвета“, което насочва към създаване и публикуване на полезни издания за учениците. В края на 1944 г. е и първият редактор на сп. „Училищен преглед“.

На 6 март 1948 г. той постъпва като старши уредник в Българския библиографски институт „Елин Пелин“, а от пролетта на 1953 г. до края на живота си – 9 март 1960 г., е директор на Държавния библиотечен институт, в който се раздава на студентите и преподавателите с щедростта, присъща на неговото човеколюбие и добронамереност. През 1960 г., когато Ц. Цветанов умира, Държавният библиотечен институт е вече утвърдено учебно заведение, защитило името си на необходима и полезна институция. Положил е и онези добри традиции, които неговият приемник – Тодора Топалова, наследява и доразвива.

Ц. Цветанов умира неочаквано, много млад – едва 56-годишен, без да успее да разгърне докрай редица свои проекти, за които е имал и идеи, и възможности, но това, което ни е оставил, е предостатъчно, за да го наредим по право не само сред най-значителните строители на библиотечното дело и библиотечното образование в България, но и сред най-начетените и осведомени библиотековеди и библиографи от 40-те и 50-те години на ХХ век. Безспорни са и приносите му и за поставянето на научни основи на организацията на всички процеси в общообразователните библиотеки в България.

В началото на статията ще се спра на два любопитни документа от архива на Ценко Цветанов,

свидетелстващи за твърде ранните му библиотековедски интереси.

Първият е една тетрадка, запазена в архива му в продължение на 88 години, със записки на лекции от библиотечарските курсове, чието начало е поставено през 1923 г. До средата на 40-те години на миналия век тези курсове, в които се подготвят около 550 библиотекарите, са почти единствената форма за подготовката им у нас, а техни директори са Стоян Аргиров (1923 – 1927) и Ячо Хлебаров (1928 – 1938). Тетрадката носи правоъгълен печат: *Ценко Цветанов, ул. „Аксаков“ 52, София*. Тя съдържа 100 листа, от които 76 страници са изписани с тъмносиньо мастило. Горната корица липсва, а на първия лист е написано: *Библиотекознание 1926 г.* и съдържа записки на лекции на Васил Класанов и Стоян Аргиров. Първите две лекции, записани на 2 и 3 август, на 12 страници, посветени на читалищата в България, са четени от В. Класанов – известен читалищен деец, член на ръководството на Висшия читалищен съвет (ВЧС) и редактор на няколко читалищни издания. Лекторът проследява ролята им за духовното и културното издигане на нацията ни до Освобождението, както и задачите на ВЧС за организационното им обединяване в съвременните условия и техните настоящи задачи.

От с. 13 до с. 76 се съдържат подробни записки, без съкращения, на около десет лекции на С. Аргиров по библиотекознание. Тук С. Аргиров дава дефиниция на понятията библиотека и библиотекознание, като се позовава на редица немски авторитети. Като отделя специално внимание на Мартин Шретингер, който пръв употребява термина библиотекознание, Аргиров изяснява и структурата на библиотекознанието, състояща се от два дяла: 1) учение за библиотеките – библиотекономия и 2) история на библиотеките – библиотекография.

От записките на Ц. Цветанов е видно, че в лекциите си Стоян Аргиров логично отделя значително място на изграждането на библиотечния фонд като фундамент на всяка библиотека. Обяснимо защо проблемите на библиографското описание и каталогизацията заемат доминиращо място в записките на Ц. Цветанов. Като се има предвид, че С. Аргиров никога не издава четените от него лекционни курсове по библиотекознание, записките на Ц. Цветанов, от една страна, са изключително ценен документ, даващ възможност за известна реконструкция на лекциите на първия ни значителен библиотековед, който твърде млад – 28-годишен, дава знак, че неговите бъдещи прояви ще са свързани трайно с библиотекознанието. От друга страна, те са важно свидетелство и за твърде ранното внимание на Ценко Цветанов към проблемите на библиотекознанието. Той е бил едва 22-годишен, когато е школувал при

С. Аргиров не само да описва книги и да изгражда каталози, но е формирал и своите трайни библиотековедски интереси, любопитството към които ще го съпровожда до края на житейския му път. А библиографското описание ще заеме централно място в бъдещите книжовни прояви на Ц. Цветанов.

Сред ръкописите с библиотековедска тематика, запазени в архива на Ц. Цветанов, е и една тетрадка от 1927 г. с негов превод на книгата „Нюйоркската публична библиотека“³, чийто автор е голямата руска библиотековедка Л. Б. Хавкина. Вероятно преводът е правен с цел издаване, тъй като на първия ред е записано: *Библиотека „Читалищно дело“*.

Известно е, че ВЧС е имал намерение да издава такава библиотека, но идеите му за нея остават неосъществени, въпреки че интересът на българските библиотекарски публикации на Л. Б. Хавкина през тези години е повишен. Знаем, че през 1928 г. у нас е преведено и издадено нейното „Ръководство за малките и средните библиотеки“⁴, което е единственият чуждестранен труд, използван от библиотекарите, стремящи се да поставят на научни основи практическата дейност в библиотеките ни. Последовател на американската библиотечна школа и на Мелвил Дюи, с когото е общувала лично, Хавкина се обявява против ръководната роля на партията в съветското библиотечно строителство. Доказва, че библиотечната политика не трябва да се отъждествява с политиката на държавата и настоява библиотеките да се изграждат върху фундамента на общочовешката култура. Затова не веднъж е била обект на остра критика и репресии. Идеите на Хавкина проникват в България още в първото десетилетие на ХХ век и формират схващанията на редица читалищни и библиотечни дейци за задачите на библиотеките и тяхната надпартийност.

В преведената от Ц. Цветанов книга Хавкина отделя подчертано внимание и на интересната работа на детския отдел на световноизвестната Нюйоркската публична библиотека. За мен няма съмнение, че собствените си възгледи за работата на детските библиотеки и обслужването на децата Ц. Цветанов формира под влияние на Хавкина. Безспорното ѝ въздействие се усеща силно в книгата му „Детски библиотеки. Устройство, методи и значение“ от 1929 г.⁵, в която той утвърждава преди всичко постиженията на детските библиотеки в Америка и Англия, като отделя специално внима-

ние на Нюйоркската публична библиотека, а книгата на Хавкина е посочена в библиографията, дадена в края на труда му. Преводът на книгата на Л. Б. Хавкина, макар и останал неиздаден, аз приемам и като етап от предварителната подготовка на Ц. Цветанов за написването на собствената му книга.

Детската книга, детското четене и детските библиотеки

Оказа се, че централно място в изследователските интереси на Ц. Цветанов като библиотековед заемат проблемите на детската книга, детското четене и детските библиотеки. Въпросите за значението на книгите за възпитанието и развитието на децата, как да четат, какво да четат, как да си избират книги, създаването на навици за четене привличат трайно вниманието на учителя, педагога и библиотековеда. В архива му са запазени и много ръкописи, посветени на тази проблематика, която и днес – във времето на компютрите – е не по-малко актуална.

Убеден, че възпитанието и изграждането на трайни навици за системно четене са дълги процеси, започващи от семействата и продължавани от учителя, училището и библиотеките, Ценко Цветанов поставя пред учителите⁶ и библиотечните работници задачата за приобщаване на децата към книгата от най-ранна детска възраст. На тази тема, която разработва в продължение на тридесет години, той посвещава поредица от статии⁷ и няколко книги.

Какво да се направи, за да стигне полезното четиво до подрастващите в момент, в който у нас детската книга се използва слабо и безсистемно и от училищните, и от читалищните библиотеки? Отговор на този въпрос се опитва да даде както в статията си „Детски библиотеки“ от 1928 г.⁸, така и в книгата си от 1929 г. „Детски библиотеки. Устройство, методи и значение“⁹ с уводни думи от Стоян Аргиров и предговор от Ячо Хлеббаров, които споделят и изцяло подкрепят възгледите на Ценко Цветанов. В нея изяснява ролята им в страни с развито библиотечно дело, като посочва разнообразните форми и средства, използвани в САЩ и Англия за оказване на полезно влияние чрез книгата върху етичното и интелектуалното развитие на децата. Като човек, който не само ги обича и разбира, но и познава техните психологически особености, поставя високи

³ Хавкина, Л. Б. Нюйоркская публичная библиотека. – 2. изд. – Москва : Унив. Шанявского, 1920. – 45 с.

⁴ Хавкина, Л. Б. Ръководство за малките и средните библиотеки; Прев. от рус. Георги Жечев. – Шумен : печ. Спас Попов, 1928. – 208 с.

⁵ Цветанов, Ц. Детски библиотеки. Устройство, методи и значение. – София : Хемус, 1929. – 62 с.

⁶ Цветанов, Ц. Учителят и детската книга. // Читалище, 1933, № 1–2, с. 3–5.

⁷ Цветанов, Ц. Детски библиотеки. // Книгопис, 1928, № 5–6, с. 135–138.

⁸ Пак там.

⁹ Вж. изданието под № 5.

изисквания към книгите за деца и настоява грижите за детското четене и полезното детско четиво да заемат съществено място в дейността както на читалищните и училищните библиотеки, така и на учителите.

В статията си „Учителят и детската книга“ сочи, че „учителят е този, който научава децата да четат и пръв им открива богатството на книгите. Учителят е този, който пръв, след букварчето, дава в ръцете на детето и първата детска книжка, обикновено някое списание. Колкото и завидна да е неговата работа в това отношение, толкова е и отговорна. Първата книжка, попаднала в ръцете на детето, може да събуди в него любов към книгата и четенето за през целия му живот, както може и да го отврати от книгите завинаги“¹⁰.

Идеите му се споделят и от редица детски писатели и учители библиотекари като Калина Малина, Асен Разцветников, който е един от близките му приятели, Трайко Симеонов и др. Рожба на библиотековедските идеи на Ценко Цветанов е и едноактната му пиеса за деца „В полунощ“¹¹, в която действващи лица са детските книги, събрани на конгрес в полунощ.

За да помогне на педагозите, работещи и като библиотекари, през 1954 г. публикува „Училищни и детски библиотеки. Помагало за учители“¹², в което не само изяснява ролята на детската книга в живота на детето, но и прави нерадостна характеристика на състоянието на училищните библиотеки по това време, което е такова, „че за тяхното съществуване едва може да се говори“¹³, нещо повече: „детските библиотеки при нашите училища са мъртви“¹⁴. Причината за това той вижда преди всичко в „липсата на разбиране за значението на детското четене и за неотложната потребност, която налага час по-скоро организирането на детските ученически библиотеки“¹⁵.

Това помагало, написано от 30-годишния Ценко Цветанов, отразява солидните му познания в областта на всички библиотечни процеси, свързани с набавянето и регистрирането на фонда, с неговото сигниране, класифициране, нареждане и използване. Интерес представлява и каталогът – образец за малка училищна детска библиотека, включващ

¹⁰ Цветанов, Ц. Учителят и детската книга. // Читалище, 1933, № 1–2, с. 4.

¹¹ Цветанов, Ц. В полунощ. – София: Хемус, 1933. 32 с. Едноактна пиеса за деца за книгата. Действащите лица са детските книги, събрани в полунощ на конгрес.

¹² Цветанов, Ц. Училищни и детски библиотеки. Помагало за учители. – София: Ив. Коюмджиев, 1934. – 48 с.

¹³ Пак там, с. 5.

¹⁴ Пак там.

¹⁵ Пак там, с. 6.

описанията на 217 детски книги, придружени с анотации и указания за възрастта на децата, за които те са подходящи. Подборът е на вещ познавач на детската литература (българска и чуждестранна) и включва действително най-добрите детски четива, издадени у нас през тези години.

Ценко Цветанов поставя и въпроса за необходимостта от специално подготвен библиотечен персонал, който да има солидни знания по детска литература, да обича децата, да познава спецификата и особеностите на различните възрасти, да проявява педагогически такт. Тези важни изисквания са залегнали при откриването през 1904 г. в Питсбърг на първото специализирано училище в света за подготовка на детски библиотекари.

Цветанов пръв у нас разработва теоретично и проблеми на комплектуването на детския фонд, като акцентира върху съдържателните му аспекти¹⁶. Темата за детските и училищните библиотеки заема доминиращо място в кръга от библиотековедски проблеми, които Цветанов разработва с вещината на педагог, изпълнен с грижа за утрешния ден на децата, които винаги са били голямата надежда на всяка нация.

Плод на проучванията му в тази област, както отбелязах, са поредица от статии, едно помагало за

¹⁶ Цветанов, Ц. Комплектуване на детския библиотечен фонд. // Год. на ББИ „Елин Пелин“, Т. 2. 1947–1951. – София, 1953, с. 63–77.

учители¹⁷, ръководство за библиотекари¹⁸, както и учебник за студентите от ДБИ¹⁹, даден за набор на 8 март 1960 г. – един ден преди смъртта му, и който той не успява да види приживе, но се използва в продължение на четвърт век като единственото издание, предлагащо солидни и систематизирани знания по темата. След неговата смърт тази проблемна област почти не се разработва, отдавна не се преподава и като самостоятелна учебна дисциплина.

Преглеждайки публикациите на Ценко Цветанов, попаднах и на един лесно обясним факт. Докато писаното по темата до средата на 40-те години на XX век е изчистено от всякакви партийни пристрастия, то в текстовете след този период, съвсем обяснимо защо, се срещат тези и идеи от водещата по това време идеология, въпреки че съм убедена, че дълбоко в душата си Ц. Цветанов е бил далече от каноните ѝ. В архива му са запазени и много записки по проблемите на детската литература, подробни бележки за голям кръг значими детски писатели, за библиотечната работа с децата, които също свидетелстват за трайните му интереси в тази област.

Тук бих искала да отбележа, че един от най-близките му приятели е детският писател и библиотекар Асен Разцветников, който през 1931 г. завършва библиотекарските курсове, организирани от ВЧС и МНП. През 1931 г. той постъпва на работа като учител по немски език в Трета софийска образцова мъжка гимназия. Като съвместява длъжностите на учител и библиотекар, полага значителни усилия за уреждането на библиотеката при гимназията. За да сподели опита си, той пише статията „Техника на ученическите библиотеки“²⁰, която по същество е първа методика за тяхната уредба и отразява редица нововъведения, направени от А. Разцветников. Интересно е, че той още през 1932 г. пръв у нас въвежда свободния достъп до фонда за учениците и им дава възможност те „сами да си намират и поставят обратно книгите“²¹.

Поради приятелството между двамата писатели в личната библиотека на Ц. Цветанов се намират много от книгите на Ас. Разцветников, някои от които с посвещения и подпис Чичо Асен. На книгата си „Познай що е то?“ Асен Разцветников е написал: „На Ценко Цветанов – да види опустошенията, ко-

ито причини неговото предизвикателство: той ме подстрека да напиша една книга от 100 гатанки, аз пък написах – две. София, Коледа, 1949, Асен Разцветников“, от което е видно, че Ц. Цветанов е стимулирал творческите прояви на Ас. Разцветников.

Не е известен и фактът, че преди заминаването си на лечение в Москва Ас. Разцветников поверява на Ц. Цветанов своя личен архив. Какво е бил Ас. Разцветников за него и за българската литература, Ц. Цветанов показва в статията си „Почина Асен Разцветников“ – ръкописите на която също са запазени. През 1956 г. Ц. Цветанов прави подбора и редактира една от най-хубавите книги за деца на Ас. Разцветников „Що е то? 220 гатанки с ключ за отгатване и азбучник“²².

Библиографско описание и класификация на документите

Други области на библиотекознанието, в които Ц. Цветанов проявява широките си познания на школуван библиотековед, са библиографското описание, сигнирането и класификацията на документите, без солидни знания за които е невъзможна организацията на фондовете и каталозите на която и да е библиотека. Затова той насочва вниманието си към създаването на поредица от основни практически помагала, необходими за поставяне на научни основи на фондовете и каталозите на общообразователните библиотеки, които претърпяват по няколко издания и по тях се учат няколко поколения студенти и библиотекарски практики.

Още като сътрудник на ББИ, в съавторство с Дора Ганчева и Лиляна Албанска, разработват „Единни правила за описание на печатни произведения на масовите библиотеки“, които стоят в основата на каталожната система, разкриваща богатствата на всяка отделна библиотека пред читателите ѝ. Тези правила претърпяват три издания²³ – през 1951, 1953, а 3-то разширено и преработено издание излиза през 1961 г. след неговата смърт. Те се превръщат в настолно помагало за всички общообразователни библиотеки в страната.

През 1953 г. излизат и „Правила за описване на книгите в големите библиотеки с приложение на правила за нареждане на фишите в азбучния

¹⁷ Цветанов, Ц. Училищни и детски библиотеки : Помагало за учители. – София : Ив. Коюмджиев, 1934. – 48 с.

¹⁸ Цветанов, Ц. Ръководство за библиотекари. – София : Наука и изкуство, 1953. – 48 с.

¹⁹ Цветанов, Ц. Детски библиотеки : Устройство, методи, знание : Учебник за студентите от ДБИ. – София : Наука и изкуство, 1960. – 131 с.

²⁰ Разцветников, А. Техника на ученическите библиотеки. // Учил. преглед, 1932, № 7, с. 1243–1256.

²¹ Пак там.

²² Разцветников, А. Що е то? 220 гатанки с ключ за отгатването им и азбучник. / Подб. и ред. Ц. Цветанов. – София : Бълг. писател, 1956. – 242 с. с ил.

²³ Ганчева, Д. и др. Единни правила за описание на печатни произведения в масовите библиотеки / Дора Ганчева, Лиляна Албанска, Ценко Цветанов. – 3. разш. и прераб. изд. – София : Наука и изкуство, 1961. – 66 с. 1. изд. 1951; 2. прераб. и доп. изд. 1953.

каталог²⁴. Съставени от авторски колектив, в който участва и той, те излизат под редакцията на Божана Божинова-Троянова и на Ценко Цветанов. С тях се решава големият въпрос за унифицирането на библиографското описание в каталозите на всички библиотеки в страната.

В съавторство с Диана Икономова съставя и „Таблицы на десетичната класификация за масови библиотеки“, за основа на която е взета съветската преработка на брюкселския вариант на УДК, направена от Лев Троповски. Трите издания на таблиците от 1951 г.²⁵, второ поправено и разширено издание от 1953 г.²⁶, както и третото поправено издание от 1960 г.²⁷, подписано за печат на 5 март 1960 г. и излязло след смъртта на Ценко Цветанов, също стават настолни книги както за българските библиотекари, така и за студентите, учещи в Библиотечарския институт. Знак за интересите си в тази проблемна област той дава още през 1930 г. със статията си „Библиотечни класификации“, публикувана в редактираното от Т. Боров сп. „Българска книга“²⁸.

Появата на първите авторски таблици в България, които са важно помагало за систематично-азбучното нареждане на книгите в библиотеките, също е свързана с името на Ценко Цветанов. Те са изработени от сътрудници на ББИ под негова редакция. Той е автор на предговора към тях, на правилата за използването им и е коректор на първото издание от 1951 г. Те са четвъртото издание от поредицата „Помагала“, изработени от сътрудници на ББИ и предназначени за поставяне на научни основи на всички процеси в общообразователните библиотеки. За времето от 1951 до 1961 г. те претърпяват четири издания, като в 3-то и 4-то издание, което също излиза след смъртта му, той е отбелязан като автор. Оттогава до днес тези таблици са издавани многократно, но неизвестно защо авторството на Ц. Цветанов не се отбелязва.

²⁴ Правила за описание на книгите в големите библиотеки / Състав. Божана Божинова-Троянова и др.; Ред. Божана Божинова-Троянова, Ценко Цветанов. – София : Наука и изкуство, 1953. – 132 с.

²⁵ Цветанов, Ц. и др. Таблица за десетичната класификация за масови библиотеки / Ценко Цветанов, Диана Икономова. – София : Наука и изкуство, 1951. – 104 с.

²⁶ Цветанов, Ц. и др. Таблица за десетичната класификация за масови библиотеки / Ценко Цветанов, Диана Икономова. – 2. прераб. и разш. изд. – София : Наука и изкуство, 1955. – 114 с.

²⁷ Цветанов, Ц. и др. Таблица за десетичната класификация за масови библиотеки / Състав. Ценко Цветанов, Диана Икономова. – 3. попр. изд. – София : Наука и изкуство, 1960. – 112 с.

²⁸ Цветанов, Ц. Библиотечни класификации. // Бълг. книга, 1930, № 1, с. 52–55.

Името му е свързано и с първия „Минимум библиотечна техника за масови библиотеки“²⁹ от 1951 г. Изработен в съавторство с Наталия Буссе, той също претърпява няколко издания в общ тираж над 10 000 екземпляра. Давайки конкретни инструктивни указания за основните процеси в организацията на библиотечните фондове и каталози и за обслужването на читателите в общообразователните библиотеки, те отразяват и стремежа на Ц. Цветанов в страната да се утвърдят единни професионални критерии, чрез които всички дейности в библиотеките да се поставят на научна основа.

Теоретик на библиотекознанието

Ц. Цветанов се проявява и като библиотековед с интереси в областта на историята на българските библиотеки, свидетелство за което е статията му „Библиотеките през епохата на Възраждането“³⁰, която и днес се използва от изучаващите тази интересна част от българското културно-историческо наследство.

Друг проблем, който трайно ангажира много от усилията на Ц. Цветанов, е този за подготовката на библиотечни кадри. Своя концепция за необходимостта от библиотекари специалисти у нас той излага още през 1930 г. в сп. „Българска мисъл“³¹, която по-късно компетентно доразвива, давайки отговор на редица важни въпроси: какви знания и умения трябва да притежават библиотекарите, каква трябва да бъде тяхната обща и професионална подготовка, какви личностни качества трябва да имат, за да се утвърдят в професията. Тези негови статии са принос към опита за разработване на професиограма на библиотекаря от неговите съвременници Ячо Хлебаров и Стоян Аргиров, която като цяло остава неразработена и до днес.

Той поема поста на директор на ДБИ, носейки със себе си „тежък багаж“ от богат практически опит, придобит от работата в ББИ „Елин Пелин“, сериозни разработки на доказал се теоретик на библиотекознанието, богат педагогически опит и дарбата на интересен лектор, потвърдена и в двата циклостилни курса по „Организация на библиотеч-

²⁹ Цветанов, Ц. Минимум библиотечна техника за масовите библиотеки / Състав. Ценко Цветанов, Наталия Буссе. – София: Наука и изкуство, 1951. – 44 с.

³⁰ Цветанов, Ц. Библиотеките през епохата на Възраждането ни. // Библиотечар, 1956, № 3, с. 16–24.

³¹ Цветанов, Ц. Подготовката на библиотечен персонал. // Бълг. мисъл, 1930, № 9, с. 625–629; № 10, с. 703–705.

ното дело⁴³² и „Работа с читателя“⁴³³, четени в едномесечния летен библиотекарски курс през 1949 г., организиран от ББИ и ДБВК.

Съчетанието на тези качества му дава възможност за един кратък период да напише някои от първите български учебници по основни библиотековедски дисциплини, които се използват и днес.

Като библиотековед със солидна школовка, в съавторство с Елена Кирова, Ц. Цветанов написва учебник по „Общо библиотекознание“⁴³⁴, който поради богатия си историко-фактологичен материал се използва и днес и се цитира многократно от научни работници и изследователи на библиотекознанието. Сам написва и учебника „Детски библиотеки“⁴³⁵. Те доказват широтата на неговите библиотековедски интереси, качествата му на учен и изследовател, уменията му да изгражда и отстоява собствени виждания, както и способността да прогнозира бъдещи тенденции на развитие.

Ценко Цветанов оставя трайни следи и солидни приноси и в полето на българската библиография, проявявайки се като неин теоретик, практик, редактор, обаятелен преподавател и вещ историк.

Достатъчно е да спомена дори само двете му солидни библиографски изследвания – „Материали по история на българската библиография до Освобождението“⁴³⁶ и „Българска библиография: Исторически преглед и съвременно състояние“⁴³⁷, респектиращи и днес с богатата и осмислена фактология, доказващи солидните му познания на библиограф историк.

Като преподавател той създава учебната дисциплина „Обща библиография“, във връзка с която осъществява споменатите две солидни исторически изследвания.

Солидните си практически познания в сферата на библиографията прилага както в областта на Ретроспективната национална библиография (РНБ), така и в сферата на Текущата национална библио-

графия (ТНБ). Участва активно в съставянето и редактирането на репертоара „Български книги 1878 – 1944“, а също и в създаването на началните броеве на „Летопис на периодичния печат“, отразяващ статиите, публикувани във вестниците и списанията, и още през 1930 г. утвърждава приложението на Универсалната десетична класификация, която мнозина отричат, в бъдеще на нашата библиография.

Под неговото компетентно ръководство е изработен и „Типов каталог за масовите библиотеки“⁴³⁸, който в онези години подпомага качествено комплектуване на фондовете на тези библиотеки.

Като дългогодишен активен член на редакционната колегия на сп. „Библиотекар“, Ц. Цветанов прави много за превръщането му в професионално списание, насочено както към многобройните проблеми на неукрепналото ни библиотечно дело, така и към утвърждаване на библиографската професия.

Създаденото от него и днес е основно градиво за утвърждаването на библиотекознанието и библиографията като науки със свой предмет, обект и методи. Когато днес се вглеждам в библиотековедските и библиографските прояви на Ценко Цветанов, ми е трудно да посоча област, в която той не е работил и да не е оставил значими следи на авторитетен професионалист, движен от стремеж за утвърждаване както на библиотекознанието и библиографията като науки, така и на библиотечното дело в България.

С всичко това той се нарежда сред ерудитите на библиотекознанието и библиографията у нас от 40-те и 50-те години на миналия век, които със своя висок професионализъм издигат както техния престиж, така и този на българската книжовна култура³⁹.

Заради многопосочните и трайни приноси на Ценко Цветанов за развитието на библиотекознанието, библиографията и книгознанието в България през 2004 г. по време на юбилейната научна конференция, проведена в негова чест в Колежа по библиотекознание и информационни технологии, една от големите му аудитории бе наименувана „Ценко Цветанов“, за да напомня на студентите и младите му следовници за неговата всеотдайна и ерудирана личност, посветила се на строителството и утвърждаването както на нашите науки, така и на библиотечно-библиографското образование в страната ни.

Ключови думи: библиография, библиотекознание, детско четене, Ценко Цветанов, юбилеи

³² Цветанов, Ц. Организация на библиотечното дело [в] България [и] СССР : Лекции, четени в едномесечния библиотекарски курс през 1949 г. – София : ББИ, 1949. – 74 с.

³³ Цветанов, Ц. Работа с читателя : Лекции, четени в едномесечния летен библиотекарски курс през 1949 г. – София : ББИ, 1949. – 74 с.

³⁴ Цветанов, Ц. и др. Общо библиотекознание / Ценко Цветанов, Елена Кирова. – София : Наука и изкуство, 1956. – 199 с.

³⁵ Цветанов, Ц. Детски библиотеки : Устройство, методи, значение : Учебник за студентите от ДБИ. – София : Наука и изкуство, 1960. – 131 с.

³⁶ Цветанов, Ц. Материали по история на българската библиография до Освобождението. – София : Наука и изкуство, 1955. – 160 с.

³⁷ Цветанов, Ц. Българска библиография : Исторически преглед и съвременно състояние. – 2. прераб. изд. – София : Наука и изкуство, 1957. – 183 с.

³⁸ Типов каталог за масовите библиотеки / Изработен в служба Българска книга при ББИ; Под ръководството на Ц. Цветанов; Обща ред. Т. Боров. – София : ББИ, 1950. – 240 с.

³⁹ Ценко Цветанов и българската книжовна култура : Национална науч. конференция по случай 100-годишнината от рождението му. – София : Wini -1937, 2004. – 224 с.